

บทที่ 1

บทนำ

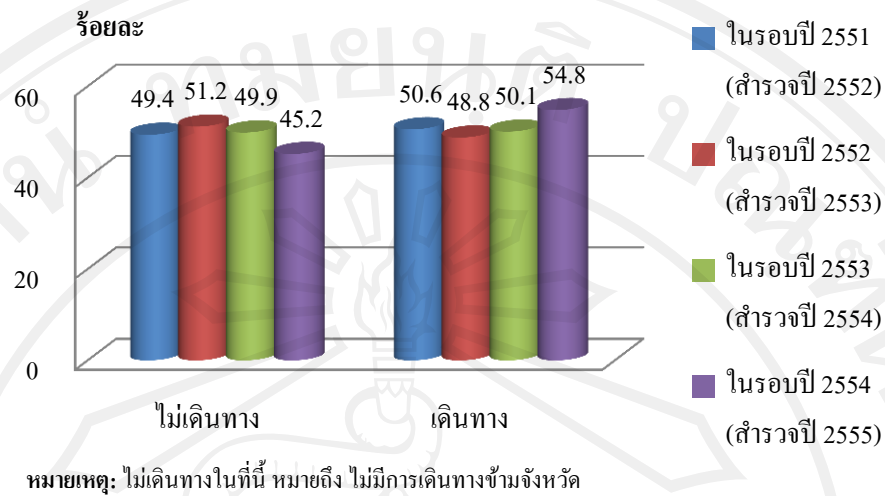
การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงอุปสงค์การเดินทางตามลำน้ำ เพื่อการท่องเที่ยวภายในประเทศไทย ในส่วนของบทนี้เป็นบทที่จะนำเข้าสู่งานวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ที่มาและความสำคัญของปัญหา 2) วัตถุประสงค์ของการศึกษา 3) ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา 4) ขอบเขตการศึกษา 5) นิยามศัพท์ และ 6) โครงสร้างของงานวิจัย

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยนั้นเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางด้านแหล่งท่องเที่ยว เช่น 1) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 4) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ และ 5) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวขึ้นต้นกระจายตัวอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ จึงส่งผลให้ประชาชนไทยมีการเดินทางท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555)

จากข้อมูลทางสถิติด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของประชาชนไทย ดังแสดงในรูปที่ 1.1 จะเห็นว่า ในรอบปี 2551 2552 2553 และ 2554¹ ประชาชนไทยมีการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในจังหวัดที่ตนเองอาศัยอยู่ ตลอดจนมีทั้งการเดินทางท่องเที่ยวแบบข้ามไปจังหวัดอื่นที่ตนเองไม่ได้อาศัยอยู่ โดยสัดส่วนของการท่องเที่ยวทั้งสองรูปแบบดังกล่าวอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกันมากเท่าไรนัก

¹ ข้อมูลล่าสุด ณ ปัจจุบัน

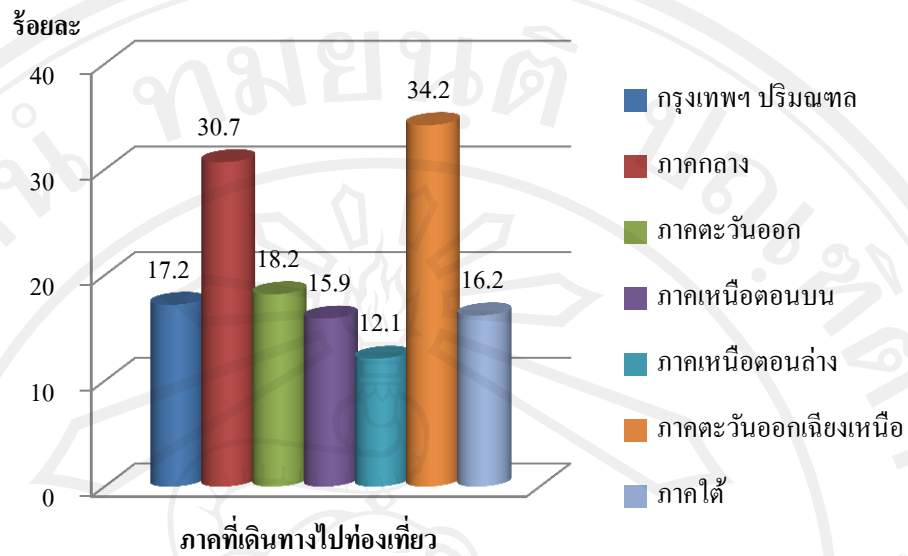

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555)

รูปที่ 1.1: ร้อยละของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวจำแนกการเดินทางท่องเที่ยวในรอบปี 2551 2552 2553 และ 2554²

เมื่อประชาชนมีการเดินทางท่องเที่ยวจากจังหวัดหนึ่งสู่จังหวัดหนึ่งทั้งในเชิงของการทำงาน การท่องเที่ยวหรือการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย ก็จะทำให้มีการกระจายตัวของประชาชนไปสู่ภาคต่าง ๆ ของประเทศ ดังนั้นเมื่อพิจารณาเฉพาะในปี 2554 พบว่า ก) ประชาชนของประเทศร้อยละ 34.2 มีการเดินทางไปท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ข) ประชาชนของประเทศร้อยละ 30.7 มีการเดินทางไปท่องเที่ยวในภาคกลาง และ ค) ประชาชนของประเทศร้อยละ 18.2 มีการเดินทางไปท่องเที่ยวในภาคตะวันออก ง) ประชาชนของประเทศร้อยละ 17.2 มีการเดินทางไปท่องเที่ยวในภาคใต้ กรุงเทพมหานคร ๙ ปริมาณ จ) ประชาชนของประเทศร้อยละ 16.2 มีการเดินทางไปท่องเที่ยวในภาคใต้ และ ฉ) ประชาชนของประเทศร้อยละ 15.9 และ 12.1 มีการเดินทางไปท่องเที่ยวในภาคเหนือ ตอนบน และภาคเหนือตอนล่าง ตามลำดับ ดังรูปที่ 1.2

² ข้อมูลล่าสุด ณ ปัจจุบัน

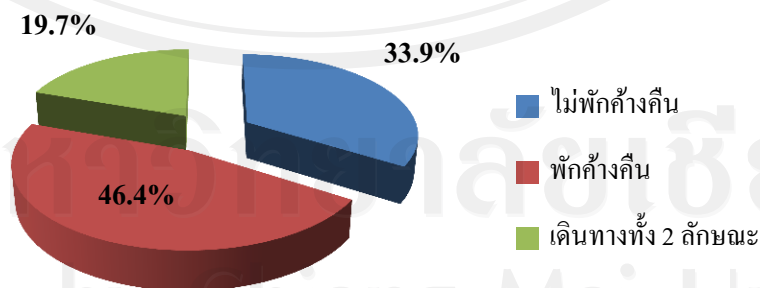

หมายเหตุ: จังหวัดปริมณฑล ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ
ภาคกลาง ไม่รวม กรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555)

รูปที่ 1.2: ร้อยละของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบปี 2554 จำแนกตามจุดหมายปลายทาง (ภาค) ที่เดินทางไปท่องเที่ยว

สำหรับกลุ่มผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบปี 2554 พบว่ามีลักษณะการเดินทางแบบ ก) ไม่พักค้างคืน มีประมาณร้อยละ 33.9 และ ข) ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวที่มีลักษณะการพักค้างคืนอย่างน้อย 1 คืน มีประมาณร้อยละ 66.1 ดังแสดงในรูปที่ 1.3

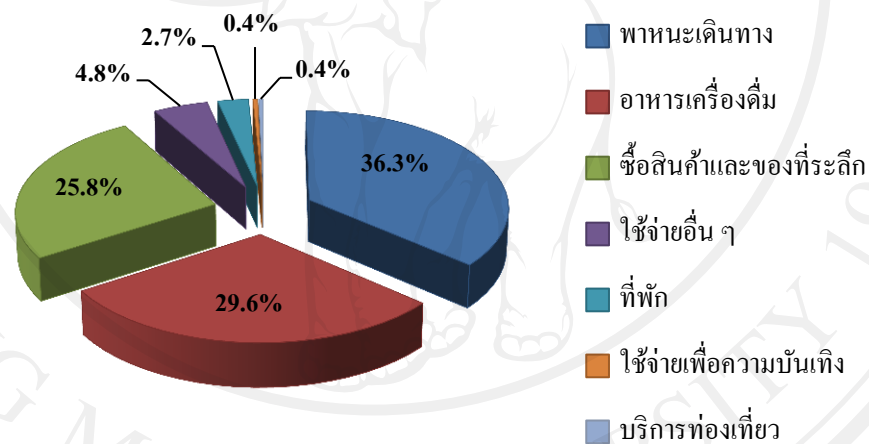

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555)

รูปที่ 1.3: ร้อยละของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวจำแนกตามลักษณะการเดินทาง

จากการเดินทางท่องเที่ยวของประชาชนซึ่งมีอยู่ในปริมาณมาก จึงทำให้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาทางโครงสร้างพื้นฐานในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาด้านคมนาคมขนส่ง เป็นต้น นอกจากนี้เมื่อการท่องเที่ยวมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ก็จะกลายเป็นแหล่งรายได้ของประชาชนตามแหล่งท่องเที่ยวและนำมาซึ่งเงินตรา ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ารายได้จากการท่องเที่ยวยังสามารถก่อให้เกิดการกระจายรายได้และความเจริญ โดยการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับประชาชนของประเทศ และเมื่อพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายในหลากหลายรูปแบบ ดังแสดงให้เห็นในรูปที่ 1.4

ดังนั้นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เหล่านี้เอง ทำให้เกิดธุรกิจต่อเนื่องขึ้นมาอย่างมากมาย ส่งผลให้เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโต (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549)

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555)

รูปที่ 1.4: ร้อยละของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวจำแนกตามหมวดค่าใช้จ่ายที่ใช้มากที่สุด

ในกรณีที่เกิดวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิตและบริการอื่น ๆ เนื่องจากประเทศไทยนั้นเป็นประเทศที่มีพื้นฐานที่ดีเยี่ยมในด้านการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติที่สวยงาม ประเพณี และวัฒนธรรม อีกทั้งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจัดเป็นอุตสาหกรรมบริการ ที่สามารถสร้างความประทับใจ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาเยือนท้องถิ่นนั้น ๆ ซ้ำอีก หรืออาจชักชวนให้ผู้ที่ยังไม่เคยมาเยือนตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว ด้วยเหตุดังกล่าว ภาครัฐจึงได้มีนโยบายส่งเสริม

การท่องเที่ยวของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยให้การสนับสนุนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อช่วยสร้างแรงดึงดูด และความน่าสนใจให้กับสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ (ฉลอมศรี พิมพ์สมพงศ์, 2550; บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548a)

เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวของประเทศไทยนั้นได้กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ จึงทำให้การขนส่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้นมีความแตกต่างกันในการเดินทางเข้าถึง โดยสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งเข้าถึงได้หลายรูปแบบ เช่น การเดินทางท่องเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติภูกระดึง เป็นต้น ในขณะที่สถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งอาจจะต้องอาศัยการเดินทางเพียงรูปแบบเดียว โดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยการเดินทางตามลำน้ำ เช่น ถ้ำลอดปางมะผ้า เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555)

การท่องเที่ยวตามลำน้ำเป็นการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์หนึ่งของการท่องเที่ยวภายในประเทศ เนื่องจากประเทศไทยมีความอุดมไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยว และมีความหลากหลายซึ่งถือได้ว่าเป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักกันทั่วโลกว่าเป็นประเทศที่มีแม่น้ำลำคลองมากจนได้สมญานามว่า “เมืองเวนิสตะวันออก” (ภาณุพรรณ, 2545) สมัยก่อนเรือจำเป็นมาก ทุกครอบครัวต้องมี ยิงในฤดูน้ำหลาก น้ำจะท่วม ไปไหนมาไหนต้องใช้เรือทั้งนั้น โดยเฉพาะเรือ นอกจากจะเป็นพาหนะในการเชื่อมต่อระหว่างอารยธรรมในแต่ละท้องถิ่นแล้ว เรายังเป็นพาหนะที่ใช้เพื่อการคมนาคมขนส่งอีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันเรือยังมีความสำคัญเป็นพาหนะในการท่องเที่ยวทางน้ำ เพื่อใช้สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศของไทย (สกุณี ณัฐพลวัฒน์, 2542) อันประกอบด้วยแม่น้ำลำคลองมากมายหลายสายเชื่อมโยงติดต่อกันเป็นโครงข่ายใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดมีชุมชนขึ้นตามสองฝั่งลำน้ำ อันสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย ๆ ตลอดจนประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนริมลำน้ำนั้น นับตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานและการใช้ชีวิตประจำวัน กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งหาชมได้ยากในประเทศอื่น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สำนักบริการวิชาการ, 2535) นอกจากนี้สภาพภูมิประเทศที่ราบลุ่ม และมีสภาพภูมิอากาศค่อนข้างร้อนชื้นบรรดาคลองทั้งหลายมีประโยชน์ในการช่วยบรรเทาความร้อนของอากาศได้อย่างดี ทักษะสภาพของลำน้ำที่มีน้ำสะอาด สองฟากฝั่งร่มรื่นด้วยต้นไม้ ทำให้บ้านเมืองมีสภาพน่าอยู่ และประชาชนทั่วไปมีสภาพจิตใจที่เป็นจุดดึงดูดใจอีกประการหนึ่ง จึงเป็นผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจที่จะมาเยี่ยมชม ปัจจุบันการท่องเที่ยวทางน้ำประเภทแม่น้ำลำคลองทั้งลักษณะของการเที่ยวชมตลาดน้ำ การล่องเรือชมลักษณะชีวิตแบบไทย ๆ สองฝั่งลำน้ำ การล่องเรือชมความงามสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยา และการล่องเรือชม

ธรรมชาติ ตลอดจนนั่งเรือรับประทานอาหาร ได้ขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ เป็นที่รู้จักและนิยมของนักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาถึงอุปสงค์การเดินทางท่องเที่ยวตามลำน้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เกิดขึ้นภายในประเทศ ทั้งนี้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยว และการตัดสินใจของผู้ประกอบการ ซึ่งท้ายที่สุดจะช่วยเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันในด้านของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนช่วยให้ภาครัฐมีการวางแผนการจัดการในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวตามลำน้ำอันจะทำให้การท่องเที่ยวตามลำน้ำกลับมาได้รับความนิยมและคงอยู่ต่อไปอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาถึงลักษณะพื้นฐานทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวตามลำน้ำภายในประเทศไทย
- 2) เพื่อศึกษาถึงการท่องเที่ยวและการขนส่งทางน้ำเพื่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวภายในประเทศมีอิทธิพลอย่างไรต่ออุปสงค์เพื่อการท่องเที่ยวตามลำน้ำ

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

- 1) เป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการคมนาคมขนส่งสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาช่วยในการตัดสินใจในการประกอบธุรกิจ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่แก่นักเดินทางและนักท่องเที่ยว และสามารถดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น
- 2) เป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางให้กับภาครัฐ ในการเลือกวางนโยบายแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำภายในประเทศในด้านการขนส่งในอนาคต และสามารถนำผลการศึกษาไปวางแผนและปรับปรุงแก้ไขให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงอุปสงค์การเดินทางตามลำน้ำ เพื่อการท่องเที่ยวภายในประเทศไทย โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิที่ได้มาจากการเก็บแบบสอบถาม โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากนักท่องเที่ยวภายในประเทศ จำนวน 400 ตัวอย่าง ที่เดินทางท่องเที่ยวในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2556

โดยการจัดเก็บแบบสอบถามจะใช้วิธีการจัดเก็บแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยจะมีการกระจายการจัดเก็บข้อมูลตามแหล่งท่องเที่ยวตามลำน้ำที่สำคัญของประเทศไทย ดังต่อไปนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555)

ตารางที่ 1.1: แผนการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามแหล่งท่องเที่ยวตามลำน้ำที่สำคัญ

สถานที่ท่องเที่ยวตามลำน้ำที่สำคัญของประเทศไทย	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ลำน้ำเจ้าพระยา (กทม.-นนทบุรี)	150
ลำน้ำท่าจีน	100
ลำน้ำโขง	50
ลำน้ำดำเนินสะดวก	50
ลำน้ำปิง	50
รวม	400

ที่มา: จากการคำนวณสัดส่วนของการท่องเที่ยวตามลำน้ำที่สำคัญ โดยอาศัยข้อมูลนักท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2555)

1.5 นิยามศัพท์

ลำน้ำ หมายถึง แหล่งน้ำ หรือ กระแสน้ำซึ่งโดยปกติแล้วไม่ใช่ส่วนหนึ่งของทะเล และที่มีอาณาเขตอยู่ในแผ่นดินใหญ่ของเปลือกโลก ครอบคลุมทั้งแม่น้ำ คลอง ทะเลสาบ และ ฯลฯ (ลักษณะ สัมมานิติ, ม.ป.ป.)

สถานี หมายถึง สถานีท่าเรือ ซึ่งสถานที่หรือพื้นที่สำหรับให้เรือเข้าจอดเทียบท่า มีการทอดสมอเรือ มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างเรือกับชายฝั่ง การท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

อุปกรณ์ขนส่ง หมายถึง ยานพาหนะที่ใช้ในการขนส่งผู้โดยสาร เช่น รถไฟ และเรือโดยสาร ซึ่งเรือโดยสาร เช่น เรือหางยาว และเรือสำราญ เป็นต้น (สุรเมศวร์ พิริยะวัฒน์, 2551)

1.6 โครงสร้างของงานวิจัย

โครงสร้างของงานวิจัย เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหาภาพรวมงานวิจัย เรื่องการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ด้านอุปสงค์การเดินทางตามลำน้ำ เพื่อการท่องเที่ยวภายในประเทศไทย สามารถจัดโครงสร้างของเอกสารงานวิจัยได้โดยแบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำสู่งานวิจัย

บทนำสู่งานวิจัยจะกล่าวถึง ที่มาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการศึกษา ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา ขอบเขตการศึกษา อีกทั้งระบุถึงนิยามศัพท์ และอธิบายโครงสร้างของเอกสารงานวิจัยทั้งหมด

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้ประกอบไปด้วย แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและการเดินทาง (ขนส่ง) แนวคิดเกี่ยวกับการขนส่ง การขนส่งทางน้ำเพื่อการท่องเที่ยว ปัจจัยที่มีผลต่อการขนส่งเพื่อการท่องเที่ยว ตัวชี้วัดระดับของอุปสงค์ โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) เสริมมิติสำหรับโมเดลสมการโครงสร้าง ขั้นตอนการประยุกต์ข้อมูลด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และช่องว่างขององค์ความรู้

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

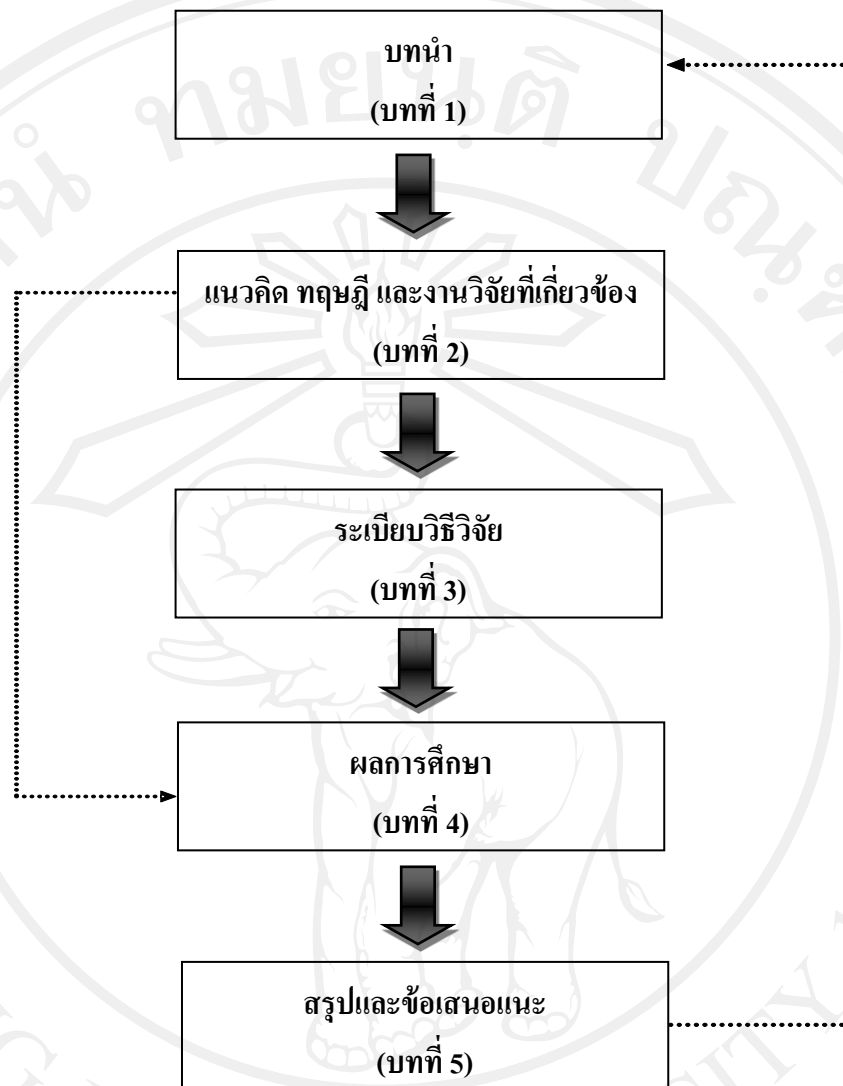
ระเบียบวิธีวิจัย คือ การวางแผนกิจกรรมและวิธีการด้านต่าง ๆ ในการทำวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ดังนั้นงานวิจัยที่ดีควรมีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง ชัดเจน และสามารถเติมเต็มช่องว่างแห่งองค์ความรู้ได้ ซึ่งในงานวิจัยนี้จะประกอบไปด้วย กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา วิธีการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการศึกษา และการวิจัยและจริยธรรม

บทที่ 4 ผลการศึกษา

บทนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และการวิเคราะห์องค์ประกอบ ซึ่งจะประกอบด้วย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของตัวแปรต่าง ๆ ในแบบจำลองสมการโครงสร้าง และการอภิปรายผลการศึกษา

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

บทนี้สรุปผลการวิจัยทั้งหมด เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากการวิจัย และยังแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต

รูปที่ 1.5: โครงสร้างของงานวิจัย

1.7 สรุป

ในบทนี้ได้กล่าวถึงรายละเอียดต่าง ๆ มากมาย เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวตามลำน้ำ และศึกษาถึงการท่องเที่ยวและการขนส่งทางน้ำเพื่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวภายในประเทศมีอิทธิพลอย่างไรต่ออุปสงค์เพื่อการท่องเที่ยวตามลำน้ำ อันเป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการคมนาคมขนส่ง และสามารถเป็นแนวทางให้กับภาครัฐ ในการเลือกวางนโยบายแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำภายในประเทศในด้านการขนส่งในอนาคต ในบทถัดไป จะกล่าวถึง แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง